

s *nápěvy do textu vřaděnými* (1853–60 v sešitech) stala důležitým pramenem nejen národopisným, ale i jazykozpytným a hudebním. Pro poznání moravské lidové písně má obdobný význam, jaký mají Erbenovy sbírky pro poznání písně české.

Josef Svátek

/ 1835 - 1897 /

Žurnalista a kulturní historik, autor efektních historických románů s dobrodružně napínavými ději, tajemným prostředím a záhadnými postavami.

Pocházel z nemajetné rodiny, narodil se 24. 2. 1835 v Praze. Po absolvování reálky byl dva roky zapsán na technice, pak se věnoval novinářství, soukromým dějepisným studiím a literatuře. R. 1860 vstoupil do redakce Času a zůstal tam, i když list po roce přestal podporovat české národní snahy. Po jeho zániku působil v redakci oficiálních Pražských novin a Prager Zeitung, od r. 1866 řadu let redigoval vládní Pražský deník, což mu vynášelo nepřízeň pokrokové české veřejnosti. V těchto listech uveřejnil také největší část svých odborných dějepisných článků i beletrie. Zemřel v Praze 9. 12. 1897.

Jako historik využíval Svátek i dosud nepovšimnutých pramenů a shromáždil množství dokumentárního materiálu. Všiml si zvláště doby císaře Rudolfa II. a bělohorského období. Psal stati z kulturní historie (např. o rudolfínských uměleckých sbírkách, o dějinách poštovníctví, o životě básníka Šimona Lomnického), sbíral a vydal *Pražské pověsti a legendy* (1883), otiskoval pojednání o dějinách Prahy, o jejích památných místech a budovách, o selských bouřích v Čechách aj.

Svátkovy romány předvádějí většinou stinné stránky českých dějin v 16.–18. století. V pozadí dějů, které vedly k Bílé hoře, viděl Svátek mocenskou sílu jezuitského řádu, jehož působení v Evropě a v Čechách chtěl odhalit v románě *Praha a Řím* (1872). Rozkladnou činnost jezuitů a katolické šlechty, vedoucí k národní katastrofě, sledoval už v dílech z předbělohorského období a zvláště v *Bitvě bělohorské* (1868–69), kde líčí stavovské povstání a jeho tragický konec. Z pohromy Svátek viní i šlechtu protestantskou, poněvadž připravovala odboj ze sobeckých a zištných důvodů. Jako marné a pro zem i národ zhoubné představuje pokusy emigrantů napravit porážku s pomocí cizích vojenských spojenců, Sasů a Švédů. Stejně bezvýhodnými se mu jeví i selské vzpoury. V jeho pojetí byly podněcovány zvenčí silami, které chtěly bídy nevolníků využít pro vlastní cíle (svobodní zednáři v románu *Sedláci u Chlumce*, 1897, politika francouzské-

ho dvora v románu *Železná koruna*, 1888). Spíš kronikářsky než románově zpracoval autor čtyřdílné *Paměti katovské rodiny Mydlářův v Praze* (1886–89) s látkou ze 17. století. *Tajnosti pražské* (1868) podávají události r. 1848 jako výsledek spiknutí a intrik klubu Mladá Čechie, inspirovaného příkladem francouzských a italských revolucionářů. Autor tu staví příkře proti sobě liberály, kteří chtějí získat národní práva „zákonnou cestou“, a radikální demokraty, které zobrazuje jako neodpovědné dobrodruhy. Připisuje jim záměrné vyprovokování pražského svatodušního povstání, a tím i nepřímou vinu za návrat absolutismu po porážce revoluce.

Svátkovo rozsáhlé beletristické dílo (jeho *Sebrané dějepisné romány* mají 23 svazků) chtělo imponovat novostí látek a koncepcemi, které uváděly domácí historii do souvislosti se světovým děním. Pro vývoj českého historického romanopisectví má toto dílo druhořadý význam, počínaje už nízkou jazykovou úrovní Svátkova vyprávěčství. Chce ohromit čtenáře množstvím kulturně historických detailů, zaujmout mnohdy lacinou senzačností, křiklavě efektními výjevy, nadměrnou dějovou fantastičností, patosem.

Karolína Světlá

/ 1830 - 1899 /

Příslušnice májové družiny, autorka próz z prostředí pražského i venkovského. Ve skladbách složité kompozice a děje vytvořila novodobou podobu českého románu, v povídkách osobitě propracovávala umění povahokresby. Její tvorbu sjednocuje humanistický ideál člověka a hledání nadosobních životních hodnot a morálních norem.

Narodila se jako Johana Rottová 24. 2. 1830 v pražské obchodnické rodině. Otec na ni výchovně působil humánním smýšlením a jeho vyprávění o české minulosti jí později dalo řadu podnětů k pražským románům a povídkám a také k pracím, kde vykreslila postavy z otcova příbuzenstva, v němž se udržovala evangelická víra (*Několik archů z rodinné kroniky*, 1862). V *Upomínkách* (1874) vylíčila nejen půvab staropražského světa svého mládí, ale i složitou cestu svého vývoje. Nechtěla pro sebe přijmout konvenční podobu vzdělané a německy vychované měšťanské dívky, ale toužila po vlastním osobitém projevu a tvůrčím uplatnění. R. 1852 se provdala za profesora Petra Mužáka, který ji už dříve seznamoval s českou literaturou a uváděl do pražské vlastenecké společnosti. Světlá i její sestra Žofie (příští spisovatelka Sofie Podlipská) se po několik let důvěrně přátelily s B. Němcovou. K literárnímu úsilí májovců se Světlá připojila svou